

Detalji pročelja Hrvatskog doma,
foto: Sanja Buble, 2020.

Kamilu Tončiću i supruga Pia,
oko 1908.

Kamilu Tončiću u radnoj sobi,
između 1930. i 1935.

bila fotografija, oblikovanje svakog elementa zahtijevalo je kreativan kiparski nerv i osjećaj za prostor. Za modeliranje onih elemenata koji nisu bili jasni na fotografijama trebalo je poznavati komparativne primjere, prvenstveno Tončićev vokabular sačuvan na zgradi Sumpornog kupališta. Kompleksni proces obnove Hrvatskog doma, počevši od valorizacije Tončićeva djela, preko osmišljavanja projektnog programa, izrade dvodimenzionalnih crteža izvornog izgleda temeljem povijesnih fotografija, izrade projektne dokumentacije, usmjeravanja i provedbe konzervatorsko-restauratorskih istraživanja kojima su potvrđeni rijetki otisci dekorativnih elemenata i izvorne boje, izbora graditeljskih materijala i detalja do same izvedbe, proveli su stručnjaci različitih profila. Tako je rad na obnovi zgrade prema povijesnim fotografijama rezultirao arhitektonskom i kiparskom interpretacijom Tončićeva projekta, svojevrsnim autorskim djelom tima stručnjaka predvođenih konzervatorima i restauratorima. Uključivanje obnovljenog i suvremeno opremljenog koncertnog prostora Hrvatskog doma u kulturni život današnjeg Splita ujedno je i *hommage* našem zaslužnom sugrađaninu Kamilu Tončiću.

Kamilu Tončić (1878. – 1961.)

Kamilu Tončić pl. Sorinjski rodio se 28. listopada 1878. u Zadru kao sin uglednog Josipa Tončića, kasnije namjesnika za Dalmaciju, i majke Aspazije rođene Koludrović.

Diplomirao je građevinske znanosti 1900. na Inženjerskoj školi Visoke tehničke škole u Beču, gdje je tri godine bio zaposlen u Ministarstvu željeznica. Za života je obnašao mnoge funkcije i poslove istodobno s jednakim marom i angažiranošću. Njegov rad za željeznicu, obrazovanje i školstvo, osnivanje i razvoj kulturnih institucija kojima je bio na čelu (Obrtna škola, Etnografski muzej i Galerija umjetnina u Splitu), kao i javni angažman i funkcije u brojnim društvima i udruženjima, ispreplitao se s njegovim radom privatnog inženjera i graditelja. Odmah po povratku u Split, 1904. godine, počeo je projektirati i voditi gradnju brojnih građevina, a 1908. priznato mu je pravo ovlaštenog arhitekta. Uz Špira Nakića i Petra Senjanovića, Tončić je najznačajniji predstavnik secesijske arhitekture u Splitu. Njegove građevine - Sumporno kupalište iz 1905., Hrvatski dom iz 1908., kuće Savo iz 1907. i 1912. godine, približile su Split izravnim uzorima bečke secesije i idejama Ota Wagnera i Josefa Hoffmanna. Osim građevina, projektirao je i interijere, namještaj, ukrase i dekoracije, skulpture u visokom reljefu na pročeljima koje je, prema njegovim nacrtima, izrađivala tvornica cementa Gillardi-Betizza. U predjelu Dobri nalazi se Tončićeva obiteljska vila iz 1922. s perivojem u kojemu su svu vrtnu plastiku (fontanu, klupe i ukrasne vaze) izradili učenici Obrtne škole prema Tončićevu projektu.

Unatoč svestranosti i vizionarskoj ulozi u kulturno-umjetničkom životu Splita umro je prešućen i zaboravljen 29. lipnja 1961. u Splitu.

HRVATSKI
DOM SPLIT
—
KONCERTNA DVORANA
CONCERT HALL

IZDAVAČ

Javna ustanova u kulturi Hrvatski dom Split
Tončićeva 1, 21 000 Split

ZA IZDAVAČA

Marin Kaporelo

UREDнице I AUTORICE TEKSTOVA

Sanja Buble
Sandi Bulimbašić

LEKTURA I KOREKTURA

Ivana Plejić Pech

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Viktor Popović

ARHIVSKE FOTOGRAFIJE

Etnografski muzej Split
Muzej grada Splita
Konzervatorski odjel u Splitu

FOTOGRAFIJE

Valentino Bilić Prcić
Sanja Buble
Viktor Popović

TISAK

Kerschoffset, Zagreb

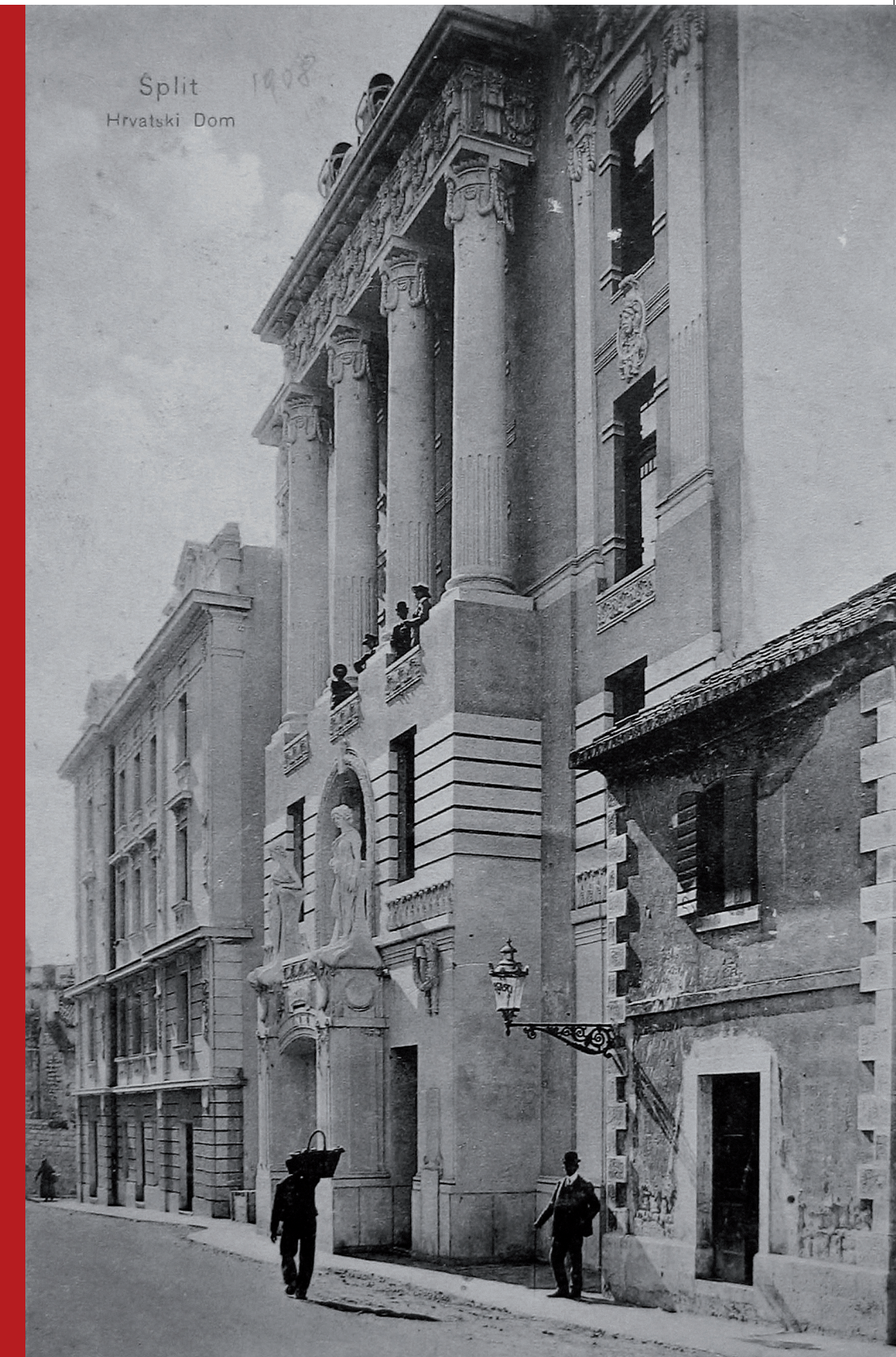
NAKLADA

300 primjeraka

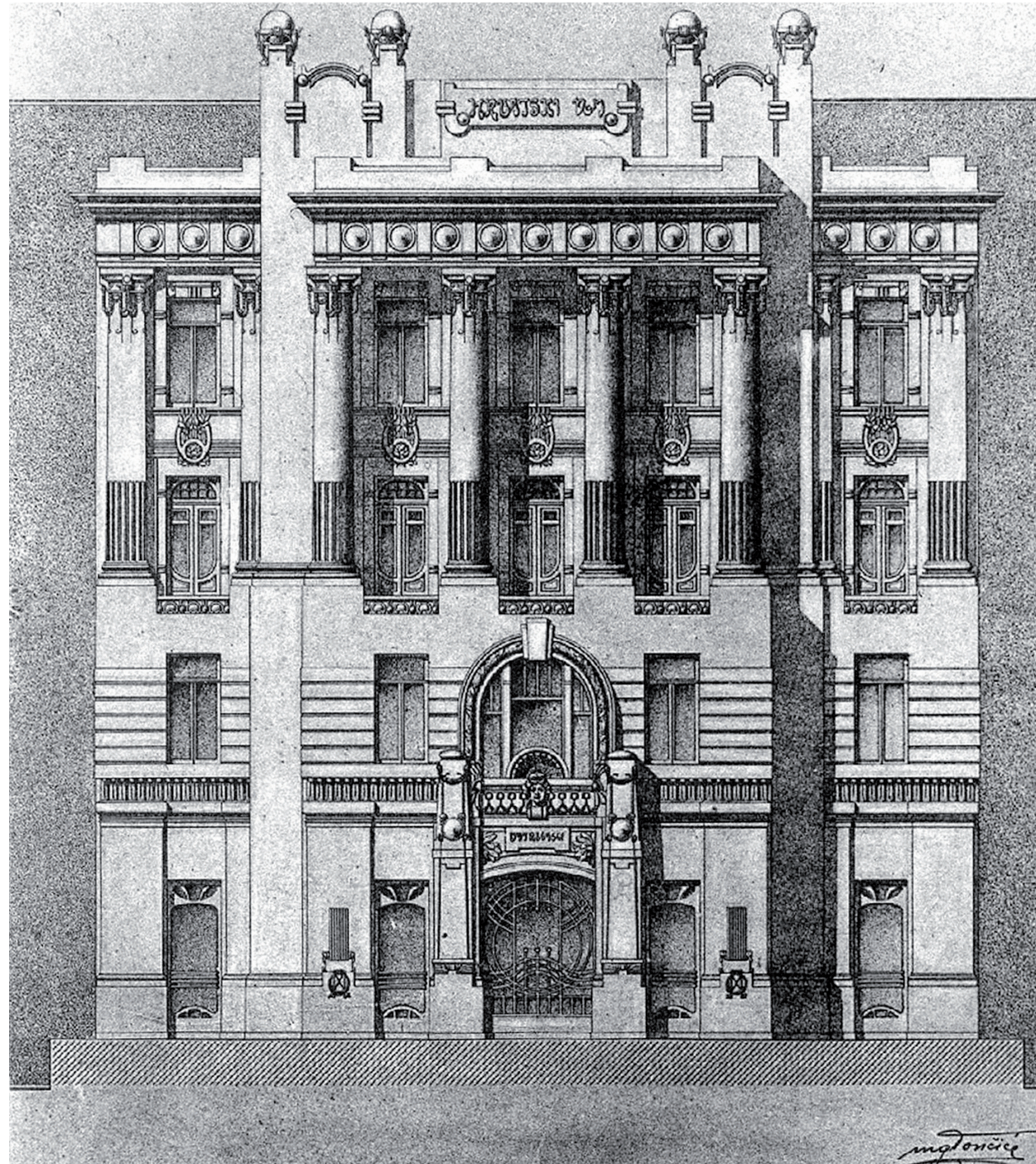
Split, rujna 2021.

HRVATSKI DOM U SPLITU

Projekt pročelja Hrvatskog doma, 1905.

Hrvatski dom

Reprezentativna zgrada Hrvatskog doma u Splitu izgrađena je kao sjedište splitskih narodnjačkih društava 1908. godine prema projektu inženjera Kamila Tončića. Narodnjačka kulturno-umjetnička i sportska društva (Narodna čitaonica, Slavjanski napredak, Narodna glazba, Dobrovoljni vatrogasci, Muzikalno društvo „Zvonimir“ i Hrvatski sokol) širila su u pozadini kulturne i sportske djelatnosti preporodne ideje u vrijeme borbe za nacionalnu afirmaciju i sjedinjenje Dalmacije s ostalom Hrvatskom. Nakon pohrvaćenja splitske općine 1882. godine, ostala su žarišta političkog i kulturnog života grada. U njima su se na prijelazu stoljeća okupili umjetnici koji su svojim djelovanjem uzdigli kulturni i umjetnički život Splita iz provincijskih okvira i postavili ga uz bok europskih suvremenika.

Ideja o gradnji Hrvatskog doma javila se 1896. godine. U tada malom Splitu od niti 20.000 stanovnika bio je to pravi financijski i organizacijski pothvat. Sredstva su se prikupljala putem dionica, donacija sa zabava i plesova, prihodom od prodaje darovanih umjetnina, tombole ili uplatom na uspomenu pokojnicima. Prikupljanje novca je teklo sporo pa je gradnja postala izvjesna tek 1903. godine kada je aktivnosti oko njene pripreme odlukom o osnivanju odbora za gradnju potaknuo načelnik Vinko Milić.

Izgradnjom Hrvatskog doma secesijski je izraz ušao u Split na velika vrata. Tončićev je projekt nastao u skladu sa suvremenim tendencijama bečke Wagnerove škole te je u splitskim okvirima bio ispred historicističke arhitekture toga vremena. Secesijsko promišljanje čita se ne samo u rafiniranom projektu glavnog pročelja obogaćenog geometrijskim i stiliziranim florealnim ukrasima te u interijeru svečane dvorane na katu, već i u čvrstoj strukturi kompozicije na tragu klasične tradicije mediteranskog kruga.

Život Hrvatskog doma obilježen je promjenama društvenih i političkih okolnosti u kojima je mijenjano njegovo ime te degradiran društveni značaj i njegova pojavnost. Do početka Prvog svjetskog rata te u ranim godinama Kraljevine Jugoslavije, Hrvatski je dom, uz Općinsko kazalište, imao ključnu ulogu u društvenom, glazbenom i likovnom životu grada.

Tijekom Drugog svjetskog rata talijanski su fašisti uklonili ukrase s glavnog pročelja zgrade, tada sjedišta talijanske mladeži. U ranom poraću iz političkih razloga obezvrjeđuje se Tončićevo djelo pa su u preuređenju Omladinskog doma, 1947. godine, uklonjeni ukrasi interijera svečane dvorane na prvom katu čime je u potpunosti promijenjen njezin izvorni arhitektonski izgled.

Okupljanje narodnjačkih društava u svečanoj dvorani, foto: Ante Katunarić, između 1908. i 1914.

Postav Prve dalmatinske umjetničke izložbe, foto: Ante Katunarić, 1908.

Prva dalmatinska umjetnička izložba

Izložba se održala od 30. rujna do 15. prosinca 1908. u tek otvorenoj zgradi Hrvatskog doma, čija je svečana dvorana na prvom katu bila primjeren izlagački prostor kakav Split do tada nije imao. Bila je to, prije svega, regionalna izložba dalmatinskih umjetnika, istodobno i antitalijanska i antiautonomaska. U političkom smislu predstavljala je afirmaciju Dalmacije u okviru Austro-Ugarske Monarhije, upućivala na njezino jedinstvo s Hrvatskom i deklarirala rastuću samosvijest kulture i umjetnosti kao osnove identiteta. Splitski su Hrvati, nakon općinske pobjede nad autonomasima, htjeli pokazati da se umjetnost u Dalmaciji nije razvijala samo pod talijanskim utjecajima, posebice početkom 20. stoljeća kada se veliki broj umjetnika školovao u srednjoeuropskim i zapadnoeuropskim akademijama. Za organizaciju izložbe najzaslužniji su slikari Emanuel Vidović, Ante Katunarić, Virgil Meneghello Dinčić, ujedno i urednici časopisa *Duje Balavac* koji je izložbi posvetio zaseban broj, kipar Ivan Meštrović i arhitekt Kamilo Tončić koji je s Vidovićem autor izložbenog postava. Izlagalo je 28 umjetnika, i svi postaju članovi Društva hrvatskih umjetnika „Medulić“ koje je osnovano na izložbi. Izložba je bila veliki kulturni događaj za Split i Dalmaciju i označila je prodor suvremenih umjetničkih impulsa u likovni život u Splitu.

Obnova Hrvatskog doma

Pripreme za obnovu zgrade započele su 2005. godine uz jasnu ideju o njezinoj budućoj namjeni kojom bi uz kazalište lutaka u prizemlju i polivalentnu koncertnu dvoranu na katu svi ostali prostori bili u funkciji koncertne djelatnosti. Iako spomeničkoj važnosti

Hrvatski dom, foto: Valentino Bilić Prčić, 2011.

Hrvatski dom, foto: Viktor Popović, 2020.

ove zgrade pridonosi njena uloga u društvenoj, kulturnoj, sportskoj pa i političkoj povijesti grada, njezina je najveća vrijednost upravo Tončićev projekt koji je donio nova strujanja u splitsku arhitekturu.

Stoga se u pristupu obnovi nametnulo cjelovito vraćanje fizički uništenog izvornog izgleda Tončićeva djela snažnog secesijskog izraza. Budući da je arhitektonska dekoracija neodvojiva od arhitektonske kompozicije s kojom tvori jedinstvenu cjelinu, obnova dekoracije je bila imperativ, bez obzira na nepostojanje njezinih vidljivih materijalnih ostataka. Samo cjelovitom rekonstrukcijom nekadašnjeg izgleda zgrade, kako eksterijera, tako i interijera, moguće je doživjeti i razumjeti značaj Tončićeva projekta u kontekstu heterogene okolne izgradnje.

Dodatan, iako ne i presudan razlog odabranog konzervatorskog pristupa bila je politička pozadina purifikacije. Obzirom da je polazište za izradu arhitektonske dekoracije